

Polisen ska kontakta målsägandebiträdet inför ett förhör med målsäganden

---

Beslutet i korthet: Förhör hölls med en målsägande utan att målsägandebiträdet var närvarande, trots att biträdet hade försökt komma i kontakt med den ansvariga utredaren innan förhöret hölls. I beslutet anger JO att det måste anses ingå i de skyldigheter polisen har att kontakta ett målsägandebiträde inför ett förhör även om det inte finns någon uttrycklig bestämmelse som anger det. JO uttalar också att det inte kan anses förenligt med de syften som ligger bakom bestämmelserna om rätten till målsägandebiträde att låta målsägandens inställning bli avgörande för om ett förhör kan hållas utan att biträdet är närvarande. Det gäller särskilt när det är fråga om en ung målsägande som befinner sig i en känslig och utsatt situation och som ännu inte hunnit komma i kontakt med sitt målsägandebiträde. JO understryker även vikten av att polisen följer de direktiv som åklagaren ger. Polismyndigheten kritiseras för bristerna i handläggningen.

Anmälan

AA förde i en anmälan till JO fram klagomål mot Polismyndigheten för att ett förhör hölls med en ung kvinna utan att hon som målsägandebiträde gavs möjlighet att närvara. Hon anförde i huvudsak följande.

Hon förordnades som målsägandebiträde den 26 oktober 2017 i ett mål som rörde en misstänkt våldtäkt. I framställningen om förordnande av målsägandebiträde, vilken bifogats tingsrättens beslut att förordna henne, angavs att polisen planerade att hålla förhör med målsäganden samma dag eller dagen efter. Hon ombads att snarast ta kontakt med målsäganden samt med den ansvariga utredaren hos polisen, BB. Hon sökte BB samma dag per mejl och telefon, utan resultat. Sent på eftermiddagen dagen efter fick hon från en annan polis veta att förhör med målsäganden hade hållits tidigare den dagen.

Med anledning av det inträffade kontaktade hon kammaråklagaren CC som ansåg att agerandet var beklagligt eftersom polisen fått uttryckliga direktiv om att målsägandebiträdet skulle kallas till förhöret.

Genom BB:s felaktiga agerande berövades målsäganden sin rätt till juridiskt och moraliskt stöd av ett målsägandebiträde.

Utredning

Polismyndigheten (DD) yttrade sig över anmälan efter att berörda befattningshavare fått tillfälle att lämna synpunkter.

Polismyndigheten lämnade följande redogörelse för bakgrunden till händelsen.

Den 25 oktober 2017 kl. 11:30 upprättades en polisanmälan av personal från polisområde Citys joursektion, som kallats till SÖS-AV, Södersjukhusets avdelning för våldtagna. Brottstidpunkten anges i anmälan till natten mellan lördag och söndag den 21–22 oktober 2017. Målsäganden var vid tidpunkten för anmälan 18 år. Förundersökning inleddes den 25 oktober 2017. [*Ett förhör hölls med målsäganden på sjukhuset, JO:s anm.*] Ärendet anmäldes till åklagare och inledningsvis utsågs [EE] till åklagare i ärendet.

Den misstänkte anhölls i sin utevaro den 25 oktober 2017 och greps samma kväll. Förhör hölls enligt 24 kap. 8 § rättegångsbalken (RB) samma kväll. Jouråklagare tog efter förhöret beslut om att anhållandet skulle kvarstå. Den misstänkte var vid tidpunkten för anhållandet 18 år.

På morgonen den 26 oktober 2017 överlämnades ärendet till utredningssektion 2 vid polisområde City, som handlägger grova brott. Till handläggare respektive biträdande handläggare utsågs polisinspektörerna BB och FF.

Den 26 oktober 2017 utsågs [CC] till åklagare i ärendet. Hon meddelade direktiv i ärendet samma dag. Av direktivet framgick bland annat att förhör skulle hållas med misstänkt och vittnen samt att kompletterande förhör skulle hållas med målsäganden ”+” målsägandebiträde. Direktiv lämnades även om vissa andra utredningsåtgärder. Av åklagarens direktiv framgick att prioriteringen var att förhöra den misstänkte med försvarare och boka in kompletterande målsägandeförhör.

Den 26 oktober 2017 gjordes framställan till Stockholms tingsrätt om förordnanden av offentlig försvarare och målsägandebiträde. Tingsrätten meddelade förordnanden samma dag. AA förordnades till målsägandebiträde för målsäganden.

Den 26 oktober 2017 hölls förhör (kl. 12:35–14:15) med den misstänkte tillsammans med dennes offentlige försvarare. Förhör hölls även med vittne rörande sin kännedom om händelsen. Efter att ha fått del av vad som framkommit vid förhören beslutade åklagaren att anhållandet skulle bestå.

Efter förhör hållits med den misstänkte avslutade polisinspektör BB sitt arbetspass. Polisinspektör FF kontaktade målsäganden för att få kontaktuppgifter till vittnen. Målsäganden uppgav då att ett av vittnena skulle åka utomlands dagen efter. FF påtalade för målsäganden vikten av att ett förhör kunde hållas med vittnet före avresan och fick telefonnummer till vittnet. Vid samma tillfälle fick målsäganden information om att ett kompletterande förhör skulle komma att hållas med henne under de närmaste dagarna. Efter samtal med vittnet bokades ett förhör in med denne till nästa förmiddag, den 27 oktober 2017.

Den 27 oktober kom vittnet till polisstationen för förhör. Med sig till förhöret hade han målsäganden. Förhör hölls med vittnet. Förhör hölls även med målsäganden. Enligt anteckningarna från förhöret var BB förhørsledare och målsäganden informerades om att ett målsägandebiträde förordnats för henne och hon sa att det var okej att ha förhör utan målsägandebiträde.

Efter förhör hållits den 27 oktober 2017 kontaktades åklagaren, som fick information om vad som framkommit vid förhören.

Åklagaren beslutade den 27 oktober 2017 kl. 13:51 om att häva anhållandet och beslutet verkställdes samma dag kl. 14:15. Åklagaren beslutade samma dag om att lägga ner förundersökningen.

Polismyndigheten redovisade följande synpunkter från de berörda befattningshavarna.

Polisinspektör BB har bl.a. uppgett följande. I ärenden med frihetsberövade arbetar utredarna i team, då ärendena kräver att många utredningsåtgärder vidtas under kort tid. På morgonen den 27 oktober 2017 fick hon information från FF att ett vittne hade kommit in på förhör och att vittnet hade målsäganden med sig i sitt sällskap. Det var FF som föregående dag hade fått tag på vittnet efter att BB hade gått för dagen. De arbetade skyndsamt eftersom det var fredag och de hade en ung man som satt frihetsberövad. Med anledning av den misstänktes ålder och brottsrubriceringen så prioriterades ärendet. Deras sektion arbetar normalt inte under helger. Eftersom målsäganden kommit in självmant så tillfrågades hon vid det kompletterande förhöret om det var okej att hålla det utan målsägandebitråde, vilket det var. Det var angeläget med ett snabbt kompletterande förhör för ett objektivt utredningsarbete. BB:s uppfattning var att målsäganden var där av fri vilja och att hon ville genomföra det kompletterande förhöret utan målsägandebitråde.

Polisinspektör FF har bl.a. uppgett följande. Han fick telefonkontakt med målsäganden under eftermiddagen/kvällen den 26 oktober 2017, som berättade att vittnet skulle resa utomlands dagen efter. FF sa till målsäganden att det bästa för henne var att hennes målsägandebitråde var närvarande under det kompletterande förhöret med henne. Vittnet och målsäganden inställde sig omkring kl. 09.00 den 27 oktober. Förhørsledarna blev då något ställda eftersom de endast hade förberett förhöret med vittnet. Förhørsledaren BB förklarade för målsäganden, innan förhöret påbörjades, att hon hade beviljats ett målsägandebitråde som kunde stödja henne under förhöret. Om målsäganden ville att målsägandebiträdet skulle vara med under förhöret måste förhöret flyttas fram. Målsäganden sa att hon ville att förhöret skulle hållas utan att målsägandebiträdet var närvarande. Förhørsledarna uppfattade att målsäganden kändes stabil och att ett förhör kunde hållas med henne utan målsägandebiträdet. Han kontaktade målsägandebiträdet under dagen och informerade henne om att förhör hållits med målsäganden.

Polisområde City har genom sektionschef GG yttrat i huvudsak följande. Ansvariga handläggare och målsägandebiträdet AA hade inte hunnit etablera en kontakt innan målsäganden själv kom in till polisstationen. Handläggarna informerade om att ett målsägandebitråde förordnats för henne och syftet med ett sådant förordnande. Målsäganden gjorde ändå bedömningen att förhör skulle hållas med henne. Målsäganden var vid tillfället 18 år och handläggarna gjorde bedömningen att hon kunde höras enligt sitt eget önskemål. Det förhållandet att den misstänkte var 18 år och frihetsberövad vägdes in i kravet på skyndsamhet i handläggningen.

Det är beklagligt att målsägandebiträdet och ansvariga handläggare inte fick kontakt med varandra före det kompletterande förhöret hölls men polisområdets bedömning är att handläggarna inte gjort något formellt fel. Målsäganden var vid tillfället myndig och ville bli hörd, utan sitt målsägandebitråde närvarande. Ansvariga handläggare gjorde bedömningen att förhöret kunde hållas utan målsägandebitråde närvarande och gjorde därför ett undantag i det särskilda fallet.

Att åklagaren särskilt uppmärksammat polisen att kalla målsägandebiträdet till polisförhör görs rutinmässigt i samtliga ärenden där målsägandebitråde utses. Vanligtvis är förordnade målsägandebitråde alltid med vid inplanerade målsägandeförhör, men det kompletterande förhöret den 27 oktober 2017 var inte ett inplanerat förhör.

Polismyndigheten angav att det i polisens checklista för förhör med vuxna målsägande sägs att en målsägande ska höras på nytt mot de uppgifter den misstänkte och eventuella vittnen lämnat och att ett eventuellt målsägandebitråde ska få möjlighet att närvara vid förhöret.

Polismyndigheten redovisade följande bedömning.

Den bild som framträder av utredningen är att det förhör som skett utan målsägandebitrådet närvaro inte var planerat. Utredningen ger vidare vid handen att åtgärden att hålla förhöret utan målsägandebitrådet vidtogs utan att bitrådet underrättats om förhöret och utan att berörda befattningshavare dessförinnan diskuterat saken med åklagaren, som lämnat direktiv om att bitrådet skulle närvara.

Den aktuella utredningen skulle bedrivas skyndsamt. En ung person var frihetsberövad och det rörde sig om en ung målsägande som misstänktes ha utsatts för ett allvarligt sexualbrott. Genom att målsäganden inställde sig den aktuella morgonen uppstod en möjlighet att hålla det kompletterande förhöret tidigare än vad som var planerat. Enligt Polismyndigheten var det med hänsyn till det skyndsamhetskrav som gällde i utredningen rimligt att försöka tillvarata den möjligheten. Vidare framgår av 5 § förundersökningskungörelsen att förhör ska hållas på tid och plats som antas medföra minsta olägenhet för den som ska höras och i övrigt anordnas så att onödig tidspillan för den hörde undviks.

[Det finns] inte några författningsregler som ålägger polisen skyldighet att informera målsägandebitrådet när förhör med målsäganden ska hållas. Det synes inte heller finnas något rättsligt hinder mot att hålla förhör med målsäganden i bitrådes utevaro i de fall målsäganden uttryckligen har förklarat sig avstå från bitrådes närvaro vid förhöret.

Både dokumentationen och uppgifterna från berörda befattningshavare visar att målsäganden förklarade att hon ville att det aktuella förhöret skulle hållas utan att målsägandebitrådet var närvarande. Myndigheten saknar anledning att betvivla att befattningshavarna uppfattade målsäganden som stabil vid tillfället. Förhöret med målsäganden skedde således i enlighet med hennes egen vilja och därmed förelåg inte något rättsligt hinder mot att hålla förhöret i bitrådes utevaro.

Åklagaren hade visserligen lämnat direktiv om att målsägandebitrådet skulle närvara vid det kompletterande förhöret. En rimlig tolkning av det direktivet är dock att det gällde under förutsättning att målsäganden inte uttryckligen avstod från att ha sitt biträde närvarande vid förhöret.

Det har emellertid inte framkommit något i utredningen som visar att det förelåg något hinder mot att underrätta målsägandebitrådet om avsikten att hålla ett – förvisso oplanerat – förhör med målsäganden. [Bitrådet har] en rätt att delta vid alla förhör med målsäganden. För att den regeln inte ska bli meningslös behöver bitrådet underrättas om att förhör ska hållas. Mot detta kan invändas att målsäganden förklarat att förhöret kunde ske utan målsägandebitrådet och att en underrättelse till bitrådet då framstod som opåkallad.

I nu aktuellt fall hade målsägandebitrådet förordnats dagen före det uppstod ett tillfälle att hålla ett oplanerat förhör med målsäganden. Målsägandebitrådet hade dagen innan utan framgång sökt kontakt via telefon och mejl med polisens handläggare för att diskutera den fortsatta hanteringen av målet. Vid sådana förhållanden framstår det som lämpligt att underrätta bitrådet om att ett förhör skulle hållas. Särskilt när det var fråga om en ung målsägande som misstänktes ha utsatts för ett allvarligt sexualbrott och då skyndsamhetskravet i utredningen inte hindrade en sådan kontakt. Även om det inte fanns en skyldighet i författning att ta en sådan kontakt var det en förutsättning för att bitrådet skulle kunna fullgöra sin uppgift enligt lag att lämna lämpligt stöd till målsäganden.

Mot angiven bakgrund anser Polismyndigheten – vid en granskning i efterhand – att det under de förutsättningar som var aktuella i detta fall hade varit lämpligt att söka kontakt med målsägandebiträdet och informera om att ett oplanerat förhör skulle hållas med målsäganden. Polismyndigheten beklagar att så inte skett i detta fall.

Myndigheten har dock förståelse för att berörda tjänstemän önskade ta tillvara en möjlighet att driva utredningen framåt och vill betona att åtgärden att hålla förhöret i målsägandebiträdets utevaro inte har skett i strid mot tillämpliga författningar inom området.

AA fick tillfälle att kommentera Polismyndighetens yttrande och anförde i huvudsak att hon ifrågasätter att utredarna ansåg att de inte behövde uppmärksamma henne på att ett kompletterande polisförhör med målsäganden skulle hållas tidigare än planerat och att hon hade kunnat inställa sig på polishuset med en halvtimmes varsel.

Rättslig reglering

När en förundersökning har inletts i mål om brott enligt 6 kap. brottsbalken ska ett särskilt biträde för målsäganden (målsägandebiträde) förordnas, om det inte är uppenbart att målsäganden saknar behov av ett sådant biträde (1 § första stycket 1 lagen om målsägandebiträde).

Ett målsägandebiträde ska ta till vara målsägandens intressen i målet samt lämna stöd och hjälp till målsäganden (3 § lagen om målsägandebiträde). Stödet från ett målsägandebiträde syftar till att lindra påfrestningarna för målsäganden i samband med utredningen av brottet och under rättegången. Det är en naturlig uppgift för ett målsägandebiträde att förklara hur en förundersökning går till. (Se Renfors m.fl., Rättshjälpslagen m.m., 30 april 2019, Zeteo, kommentaren till 3 § lagen om målsägandebiträde.)

Ett målsägandebiträde har rätt att närvara vid alla förhör som hålls med målsäganden (23 kap. 10 § femte stycket rättegångsbalken). Vid förhören ska målsägandebiträdet bl.a. bevaka att förhören går rätt till och att inga ovidkommande eller kränkande frågor ställs (se Renfors m.fl., Rättshjälpslagen m.m., 30 april 2019, Zeteo, kommentaren till 3 § lagen om målsägandebiträde). Ett målsägandebiträde har också rätt att under ett förhör med målsäganden ställa frågor till honom eller henne (23 kap. 11 § rättegångsbalken).

Bedömning

Av utredningen har framkommit att det kompletterande förhör som hölls med målsäganden den 27 oktober utan att målsägandebiträdet var närvarande inte var planerat. Förhöret hölls tidigare på grund av att målsäganden kom till polishuset tillsammans med ett vittne som kallats till förhör den dagen. Det har också framkommit att det fanns skäl för utredarna att bedriva utredningen särskilt skyndsamt då den misstänkte var anhållen och endast 18 år gammal. Av anteckningarna från förhöret med målsäganden – som också var 18 år – framgår att hon informerades om att hon fått ett målsägandebiträde och att hon uppgav att det var okej att förhöret hölls utan att biträdet var närvarande.

Jag har en viss förståelse för utredarnas önskan att hålla det kompletterande förhöret med målsäganden när hon befann sig i polishuset. Å andra sidan var det fråga om en ung målsägande som hade anmält ett allvarligt och integritetskränkande brott. Hon hade dessutom dagen före fått ett målsägandebitråde men ännu inte haft någon kontakt med biträdet. Vidare hade åklagaren gett direktiv om att målsägandebiträdet skulle vara närvarande vid det kompletterande förhöret. När utredarna såg en möjlighet att hålla det kompletterande förhöret med målsäganden tidigare än planerat borde de ha kontaktat målsägandebiträdet för att kontrollera om hon hade möjlighet att med kort varsel inställa sig till förhöret. I vart fall skulle de ha gett målsäganden och målsägandebiträdet en möjlighet till kontakt innan förhöret hölls. Om det inte hade gått att nå målsägandebiträdet hade det varit lämpligt att ta kontakt med åklagaren för att rådgöra med henne om lämpliga åtgärder innan förhöret hölls.

Som Polismyndigheten är inne på blir bestämmelserna om rätten till ett målsägandebitråde och rätten för biträdet att närvara vid förhör meningslösa om målsägandebiträdet inte ges möjlighet att medverka och vara närvarande vid förhören med målsäganden. Det måste därför anses ingå i de skyldigheter polisen har att kontakta ett målsägandebitråde inför ett förhör även om det inte finns någon uttrycklig bestämmelse som anger det.

Jag vill också understryka vikten av att polisen följer de direktiv som åklagaren ger. Det är enligt min mening inte heller förenligt med de syften som ligger bakom bestämmelserna om rätten till målsägandebitråde att låta målsägandens inställning bli avgörande för om ett förhör kan hållas utan att biträdet är närvarande. Det gäller särskilt när det, som i detta fall, är fråga om en ung målsägande som befinner sig i en känslig och utsatt situation och som ännu inte hunnit komma i kontakt med sitt målsägandebitråde.

AA har framhållit att hon var väl införstådd med att förhör skulle komma att hållas med målsäganden samma dag som hon blev förordnad som målsägandebitråde eller dagen efter. Det är också något polisen kunnat räkna med. AA har dessutom uppgett att hon med kort varsel hade kunnat inställa sig till det kompletterande förhöret, om hon hade fått kännedom om att det skulle hållas.

Polismyndigheten ska kritiseras för bristerna i handläggningen.

Avslutningsvis finns det skäl att kommentera det förhållandet att AA enligt de uppgifter hon lämnat skickade ett mejl till BB samma dag som hon blev förordnad som målsägandebitråde och bad BB att återkomma till henne. Hon fick dock inte något svar. Om och i så fall när BB tog del av mejlet har inte framkommit. Jag vill ändå framhålla att det är viktigt att en utredare regelbundet kontrollerar sina mejl i situationer som den nu aktuella.